

Кошуља срећног човека

Ја сам мали човек, који покушава да буде велики, и у исто време сам велики човек, који трага за свакодневном срећом малог човека. Један мој јунак на крају мог новог филма који ћу ускоро режирати каже: *У овом животу смо били срећни, у неком другом ћемо бити богати.*

Тешко да поред имена Лазара Ристовског уопште треба да стоје одреднице професије. Његово име је само по себи довољно. У Србији оно се може читати и као синоним за глумца. А све то, глумачке бравуре у културним представама и филмовима, рад са најбољим редитељима и сценаристима, поход у професију режије, писање сценарија и књига, продуцентско улагање у филм – сам је собом створио.

И што је најважније – поклонивши себе Црном у „Подземљу“ Емира Кустурице, другу Раји у филму „Тито и ја“ Горана Марковића, Павлу у „Оригиналу“ фалсификата Драгана Кресоје, Ђорђу Џандару у филму „Свети Георгије убива аждаху“ Срђана Драгојевића, заставнику Сави у „Белом оделу“ – ипак је остао потпуно свој.

„Копати по себи и својој души је привилегија, али и пут у неизвесност. То је посао за храбре“ – рекао је недавно.

И наставио...

Из тог „копања“ могу нам се догодити само сурети са неким новим ликовима које ћемо волети. Јер, када Лазар Ристовски глуми, пише, режира – емоције су неизбежне.

□ *Судбином одређени или појединачним енергијама обликовани, наши животи се одвијају на различите начине. Шта је то што је одредило Ваш животи, што га је учинило баш оваквим какв јесте? То наравно могу бити људи, догађаји, процеси, избори, тренуци...*

– Понекад ми се чини да је све морало бити баш овако како је, али одмах затим помислим како је све могло бити потпуно другачије и можда боље. Шта је то што не да човеку да буде миран и задовољан оним што јесте и што је направио? Код мене је то често жеља за игром. Жеља да све не буде баш како би могло и морало, већ да увек покушам да животу и догађајима који га чине дам неку другачију и другу димензију, не би ли га учинио занимљивијим и за мене и за људе који ме окружују. Опет, питам се, колики

је стварно мој удео у томе и да ли је уопште тај осећај да ја нешто мењам, стваран или је то само још један од привида који нам баца мрени на очи и на догађаје, за које мислимо да су битни и да нам мењају живот. Мислим ипак да је пуно тога у животу човека одређено још у детињству. Мојој мајци је једна Циганка, врачара, кад сам био сасвим мали, прорекла да ћу ја постати „неко“. Нису знале да сам чуо тај разговор. Кроз живот сам се трудио да оправдам те Циганкине речи, не би ли њена магија добила на истинитости. Трудио сам се да постанем „неко“.

Награда на „Златном витезу“

□ *Недавно Вам је у Москви на „Златном витезу“ додељена златна медаља Сергеј Бондарчук за изузетан допринос филмској уметности. У Русији сте и раније награђивани највећим признањима за глуму. Где у мноштву својих награда смешташе ову најновију?*

– Ово је једна од мојих најдражих награда јер долази из Русије и носи име великана руског и совјетског филма Сергеја Бондарчука. Захваљујем великом глумцу Николају Бурљајеву, који је председавао жирију за ову награду са руске стране и господину Јовану Марковићу са српске, који су одлучили да ово високо признање ове године припадне мени. Чињеница да је и један од највећих, Никита Михалков, такође добитник ове награде чини моју радост још већом.

Награде су важне и ја се њима радујем. Оне су ми као медаље на олимпијади или неком светском такмичењу.

Волео бих да истакнем да је допринос Кино-форума „Златни витез“, који годинама тако успешно води господин Бурљајев, светла тачка у руско-српским односима у сфери кинематографије. Жао ми је што нема ниједног заједничког филмског пројекта између наших филмских радника, а имамо тако много заједничког у нашим културама, језику, односима. Било би добро и корисно за обе стране кад би у будућности то било другачије.

□ *Постоји песма Арсена Дедића, занимљива и у извођењу оркестра Лејог Јовице, „О младости“, која каже: „Поклањала си, ал си крала, и неверна си била ти...“ Шта Вам је младост поклонила а шта украла? Како Вам сада изгледа животи, а како вам је изгледао из перспективе почетка, студија, првих улога? Или, које сте велике и мале истине о животи у међувремену сазнали?*

– У младости сам био преозбиљан. Сада, како старим, све сам неозбиљнији. Најбољи знак да сам одрастао и прошао тај пут од дечаштва, преко младости, до првог корака ка другом, и последњем делу живота, говори ми једна мрља на зиду моје куће у мом Равном Селу. Та мрља је „Париско плава“, уљана боја која је годинама стајала на том зиду. Била је то велика мрља, која је годинама, као и тај зид, постајала све мања. Једне године кад сам се вратио у село, није било ни зида ни боје. По томе сам знао да сам почео да старим.

Младост ми је поклонила боје и мирисе детињства. Звездано небо иза куће. Гледајући га изгубио сам првобитни осећај страха од великог света, који сам упознао преко књига... А књиге сам читао испод јоргана уз батерију. Дуго сам спавао са родитељима у великом кревету, јер нисмо имали два. Нисмо имали ни две собе. Имали смо само сиромаштво, које смо

равноправно делили. Некада смо се радовали и туђем успеху, што данас више није обичај.

□ *Бавиће се филмом из свих углова, иишеће књиге... Шта је за Вас једина права улога уметности? Шта је то што уметности треба да донесе ономе ко чита Ваше књиге или погледа филм? Уочишите, скривите, место за релативно сигурну изложеност емоцијама?*

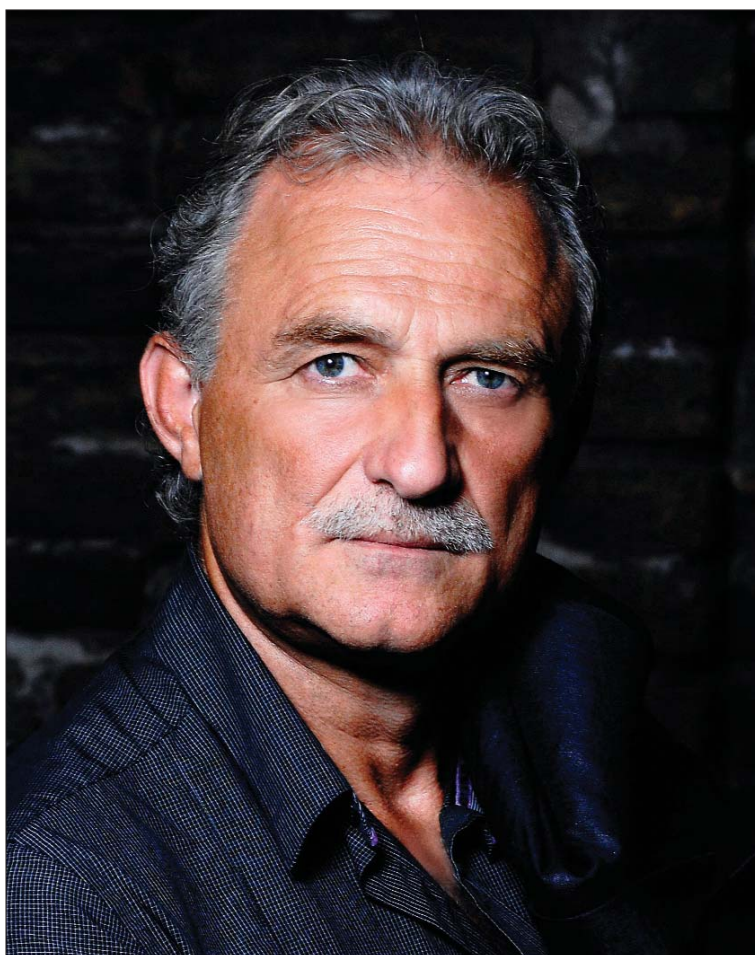
– Уметност има свој јасан задатак. Мора да пробуди емоције. То је задатак уметности. Мада, када се те две речи изговоре једна уз другу никако не стоје заједно. Смитају једна другу, зар не? Уметност и задатак.

Али, зар нема лепше мисије него будити емоције. Бављење уметношћу је привилегија. То је Божији дар. Права уметничка дела се препознају по којој сузи у оку, по дрхтају и најжењеној кожи. Препознају се по жељи да се опет сретнемо са собом, да постанемо бољи. Уметност пружа и уточниште онима који немају храбрости да сами закораче у изазове времена и у вртлоге сопствене душе.

Некада је уметност била много храбрија. Некада је и наша Европа, којом су харали наука и ренесанса, барок и импресионизам, надреализам и класицизам – била храбрија. Добра, стара Европа била је витешка. Мало је од тога остало. Данас Европом и светом харају политичари и бизнисмени, економисти. Добротворна и миротворна друштва. Невладине и владине организације, које нам говоре како треба да живимо и шта треба да радимо. Постоје приручници који говоре о томе како да доживљавамо уметност. Светом данас владају приправници. Зато је права уметност, која буди добре особине у човеку, данас потребнија него икада.

□ *Прилично сам сигурна да не треба тражити поруку у неком уметничком делу, али ми се ипак тако чини да док год ствара човек покушава нешто да саопшти. Која је Ваша прича?*

– Слажем се са Вама да уметничко дело не треба да дели лекције и да подучава. И сам тако доживљавам музику и сликарство. Дobar филм. Доживљавам их као једну

заокружену емоцију. Често се не сећам радње и приче из неке књиге, али ме дуго и дубоко држи осећај туге или бриге за главне јунаке. Дуго ми стоји кнедла у грлу или ме обузима осећај страха за човечанство, које срља странпутицом, коју не види. После прочитане књиге Томаса Мана „Чаробни брег“ дуго сам био болестан, баш као главни јунак Ханс Касторп. Истина, док сам био дечак, мало сам преозбиљно схватао литературу. Али, ваљда ме је и то претерано уживљавање у судбину јунака из литературе довело до академије за глуму. Дакле, ако тако може да се каже, уметност доживљавам више као осећај, као стање, него као поруку или поуку. Могло би се

рећи да тако доживљавам и сам живот, што је потпуно непрактично и непаметно од мене, али када бих радио само паметне ствари у животу бих био паметњаковић, а не глумац.

□ *Продуцент, редитељ, писац сценарија, глумац... Филм заокружује Вашу личност. Ипак, глума је, чини се, оно што је дефинише. „У глумачком занату постоји механизам да се искушава црпе из прошлих живота и прошлих времена. Звучи мистично, али није“ – рећи ћеће. У Библији је речено „у почетку беше реч“, вероватно је то тако. Али у послу којим се ми бавимо – реч није на почетку. Реч не значи ништа. Јер је суштина глуме у свему ономе што се са глумцем дешава до тренутка када треба да изговори реч. Пре но што реч изговори, добар глумац мора да је проживи у себи, да је исказе енергијом, лицем, геслом“ – каже Никиџа Михалков. Какво је то умеће, које издваја врхунске глумце?*

– Ако Никита Михалков тако каже, онда му треба веровати. Сигурно је да глумац мора у свом емотивном памћењу да има много тога што у одређеном моменту црпи и троши, градећи своје улоге. Богат емотивни, лични живот, глумцу даје материјал за грађење карактера на сцени или на филму. Ипак, не бих се ограничио само на то што глумац лично проживљава. Не треба одузети шансу да ликови сами живе свој живот. Треба вежбати то умеће да ликови имају

свој сопствени емотивни живот, искуство и биографију одвојену од глумчевог личног искуства. Замислите колики се тек онда резервоар могућности отвара и шта је све глумац у стању да уради ако му се ничим не ограничава простор маштања. Ако машта из лика којег тумачи, а не из себе. То бих назвао вишим степеном глуме. То је оно што дели најбоље, од добрих или просечних.

□ У роману „Како сам добио Оскара“ реч је о сну, сценографом и свемоћном, једног српског глумца који оно што не може да оствари на јави – оствари у сну? Осим самог Оскара, после маесиралних креација у филмовима „Хајка“, „Светозар Марковић“, „Игмански марш“, „Тако се калио челик“, „Оригинал фалсификата“, „Тишо и ја“, „Подземље“, „Балканска правила“, „Бумеранг“, „Буре баруша“, „Бело одело“.., постоји ли још нешто што нисте остварили, што Вам је изазов – у глуми и животињу?

– Постоје жеље да играм са највећима или код највећих. Ја сам имао среће да играм у филмовима и представама са великим редитељима. Играо сам Хамлета у режији оскаровца Јиржија Менцла, играо сам у великом филму „Подземље“, Емира Кустурице. Радио сам са најбољим српским редитељима: Гораном Паскаљевићем, Гораном Марковићем и другима, играо сам са великим српским глумцима, али бих волео да играм заједно са највећима, као што је управо Никита Михалков, као што је Роберт де Ниро. Глума је, колико уметност, толико и занат, па бих волео да одмерим свој занат и своје умеће са њиховим. Томе бих се радовао.

Играо сам много улога у позоришту. Одирао сам више од 4.000 представа, али увек остане нешто што бих још волео. Некад сам волео да одиграм Сирана, зато што сам веровао у љубав. Још увек верујем.

У животу се радујем својој деци и својој фамилији, Богу се молим да нам свима да здравља и памети да расуђујемо и мислимо позитивно. Учим децу да их не понесе похлепа за материјалним, а да забораве на душу, на поштење и на витештво, које је овом времену неопходно.

□ То у шта верујемо нас прилично одређује као људе. Шта је то у шта Ви усцевајте да верујете?

Пролазност и трајање

□ „Ја вежбај да ме пролазност боли што мање“ – рекли сте. Помаже ли Вам у томе глума?

– Да. Помаже. Осећај пролазности је нешто што може да боли. Неприпремљеног човека може да сачека иза ћошка и да га на смрт преплаши. Пролазност је болести, а лек против ње је рад. Лек против пролазности је бављење уметношћу. Док радите не осећате да пролази време, а кад одете заједно са тим временом заувек, иза вас, ако сте били храбри, остане неколико ствари, остају ваша дела по којима вас памте и тако сте, макар за мало или за кратко – преварили пролазност. Лек против пролазности су моји синови Петар и Јован.

– Верујем да мале, свакодневне ствари могу да буду довољне да човека учине срећним. А шта је смисао људског живота него жудња за срећом. Та шанса да се може бити срећан са малим уједно је пут за „малог“ човека да буде равноправан са „великим“, успешним и богатим човеком. Та равноправност је Божији дар. Зато ту шансу треба користити свакодневно, и уживати у њој. Један мој јунак на крају мог новог филма који ћу ускоро режирати каже: У овом животињу смо били срећни, у неком другом ћемо бити богаћи.

□ Поменули сте у једном разговору да је већина коју продуцентии у Америци израже од сценариста – да ипричају своју причу у једној реченици. Како бисте Ви, истим постојком, представили себе?

– Нису то амерички продуценти узалуд смислили. То је тачно. Умеће је да у једној реченици кажеш шта хоћеш. Ја сам мали човек, који покушава

да буде велики, и у исто време сам велики човек, који трага за свакодневном срећом малог човека.

□ У току су припреме за Ваш нови филм „Бајацо блуз“. Како сте преконали да у тој причу треба да се укључите, поново као редитељ, глумац и продуцент? Чиме Вас је „кутила“?

– Моје одлуке су увек некако ирационалне. Инстинкт побеђује у тим одлукама. Зато се после тако мучим док дођем до циља који ме задовољава. Млади редитељи у Србији не баве се свакодневним проблемима човека. Некако ми се чини да измишљају теме које су далеко од реалности. Наравно да може и тако, али не стално, јер онда то личи на бежање. Сценарио који је написао наш велики сценариста Гордан Михаић учинио ми се добар да се проговори о нама данас, о младим људима који су се школовали за једно а раде нешто сасвим друго. Прича говори о њима, али и о радницима, који остају без посла и штрајкују пред својим фабрикама које су у стечају. Пројекат је добио подршку нашег филмског центра, али је то недовољно. Тешко налазимо спонзоре и новац за филм, јер је новац у рукама државе и тајкуна, а филм говори и о једнима и о другима на не баш позитиван начин. Ја сам увек био онај који се нешто буни. Никада нисам био у дослуху са властима и то ми је увек отежавало рад. Али, свако има свој пут. ■ Драгана МАРКОВИЋ